

Oktatás és gyermekesély kerekasztal

2007. március 20.

Köllő János

(MTA KTI)

Már megint reform?

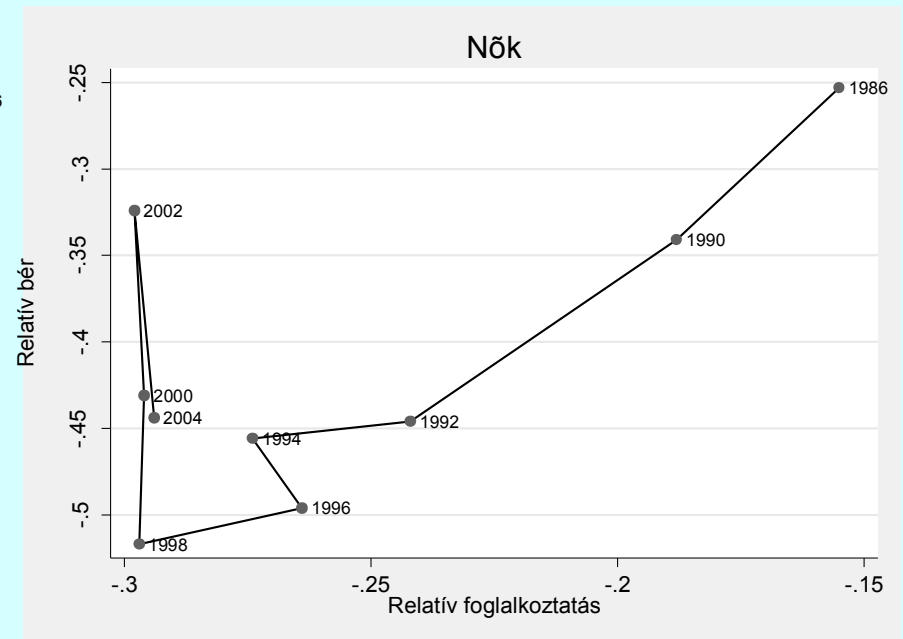
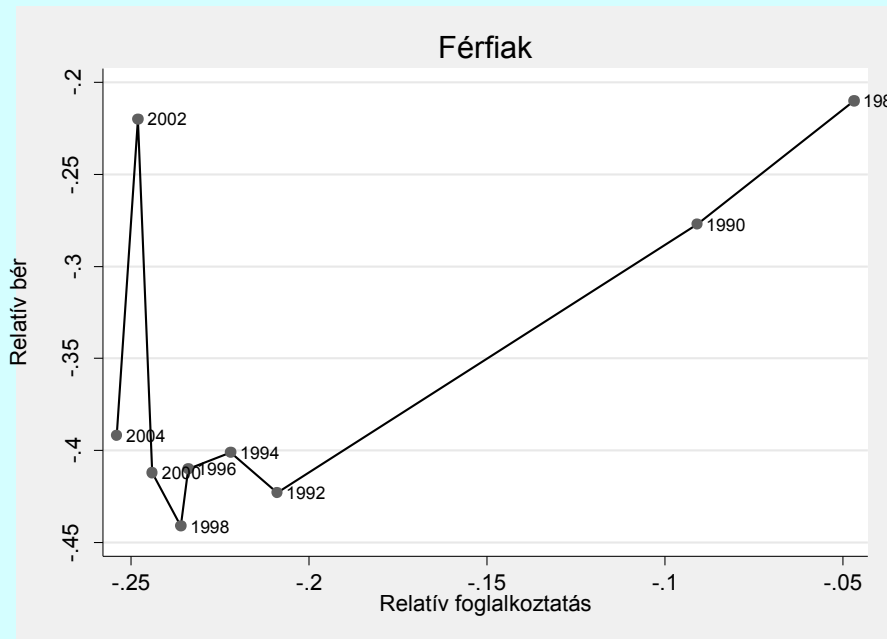
- Az iskolarendszerből érettségi nélkül kikerülők munkaerő-piaci esélyei nagyon rosszak, a 0-8 osztályt végzetek szélsőséges mértékben szorultak ki a foglalkoztatásból
- Az iskola nem ruházza fel a végzeteket a munkavállaláshoz szükséges készségekkel
- Az utóbbi (legfőbb) oka az előbbinek

Vázlat

- Foglalkoztatás és bérek
- Általános készségek/jártasságok
- Kiszorulás a terciér szektorból és a modern gyáriparból
- Kell-e, lehet-e tenni ellene?

Foglalkoztatás és bérek

A 0-8 osztályt végzettek foglalkoztatási és kereseti hátránya az érettségizettekhez képest, 1986-2004

- A foglalkoztatási ráta 2004-ben, a 25-64 éves népességben: 38%
- A nyugati OECD-ben 61%, a szórás 6%
- Béremelkedés 1998 után: csak az 1-40. percentilisben (minimálbéremelések)
- Romló életesélyek (Kovács-Hablicsek, 2006), szegénység, elégedetlenség
- Kereslet-oldali történet

Tudjuk, hogy

- 1) **Nem** (a meg nem figyelt szürke és fekete munkából eredő) **látszat**
- 2) **Nem „cigány-probléma”**
- 3) **Nem magyar jelenség**
- 4) **Nem múlik el az aggregált foglalkoztatás emelkedésével**
- 5) **Nem szűnik meg az iskolázottsági szint általános emelkedésével**
- 6) **Szorosan összefügg a szakmunkás-végzettségűek munkapiaci kudarcaival**

1) Nem (a meg nem figyelt munkából eredő) látszat

Fehér, szürke és fekete munka

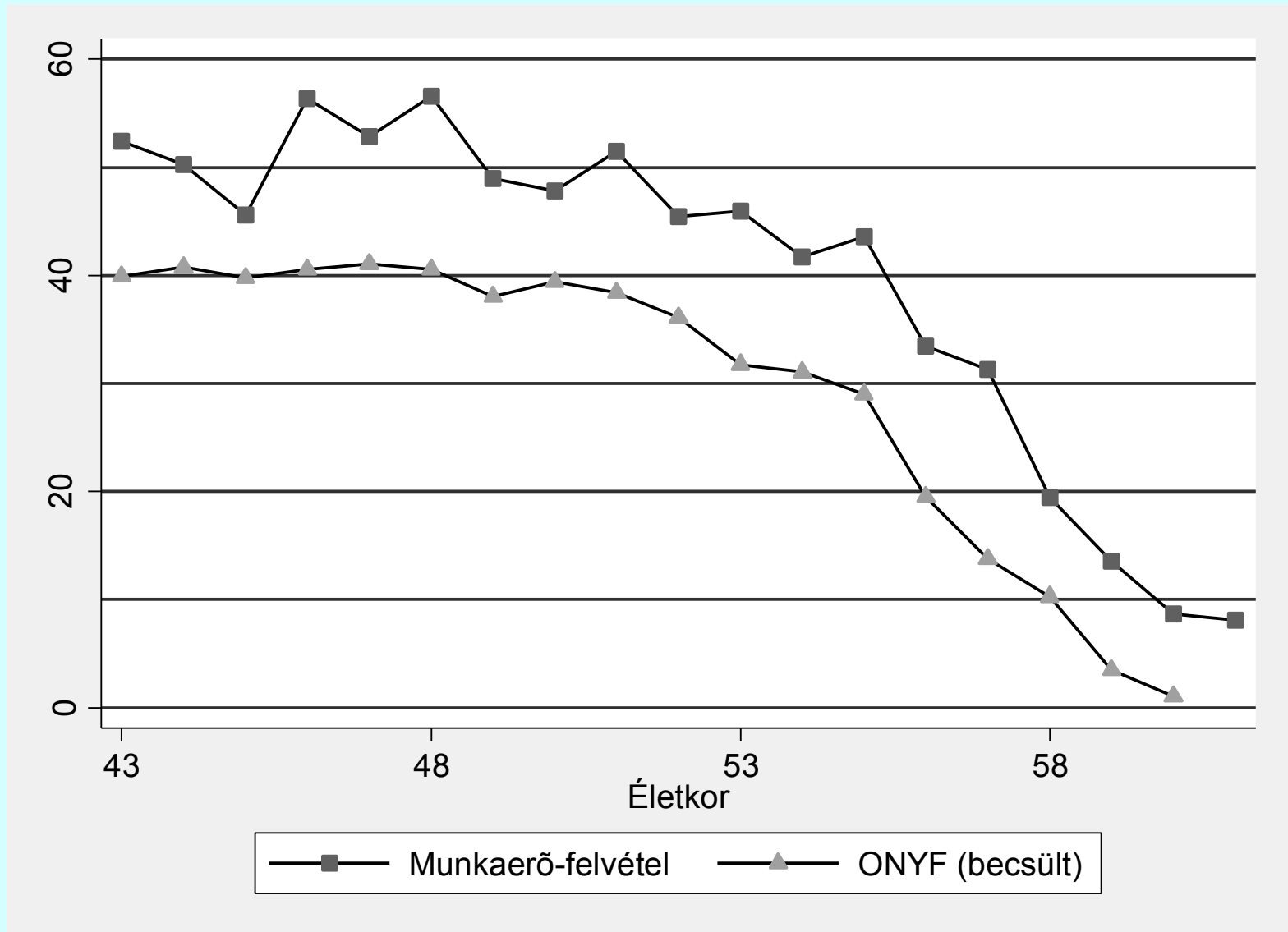
Az ILO-OECD foglalkoztatási adat a legjobb munkavállalási korban lévő 0-8 osztály végzeteknél 25% szürke munkát foglal magába (az idősebbeknél 33%, a teljes népességben 20%) →

Munkaerő-felvétel versus ONYF

A munkanélküliek fekete jövedelmei a kilencvenes évek eleje óta valószínűleg csökkentek, és nem jelentősek

(Molnár-Kapitány 2006, KTI DP, Közg. Szle, Molnár 2007, előkészületben)

Foglalkoztatás a Munkaerő-felvétel, és nyugdíj-jogszerző foglalkoztatás az ONYF szerint a 0-8 osztályt végzett, 1943-60-ban született kohorszokban (a megfelelő népesség százalékában), 2004

2) Nem „cigány-probléma”

Kemény-Janky-Lengyel (2006) és Munkaerő-felvétel alapján:

- A férfiaknál a 0-8 osztályt végzett, nem dolgozó és nem tanuló 20-59 évesek 30-40%-a lehet cigány (a legjobb becslés 34%)
- Nőknél az arány bizonyosan <30%

A 0-8 osztály végzett 20-59 éves, pozitívan diszkriminált nem cigány férfiak foglalkoztatási rátája kb. 60%. Nyugat-Európában a kilencvenes évek közepén 72% (0-8 osztály) illetve 78% (ISCED 0-2).

Kiszorulás olyan volt szocialista országokban is, ahol alig élnek cigányok (Szlovénia, Lengyelország)

3) Nem magyar jelenség

ISCED 0-2 foglalkoztatási ráták 2004-ben (%)

Nyugati OECD: 61
szórás (6)

Csehország: 43

Szlovénia*: 40

Magyarország: 38

Lengyelország: 37

Szlovákia: 23

25-64 évesek. Forrás: Education at a Glance 2006, A.8.1. kivéve Szlovénia, 2001: EC 2003, 15-64 évesek

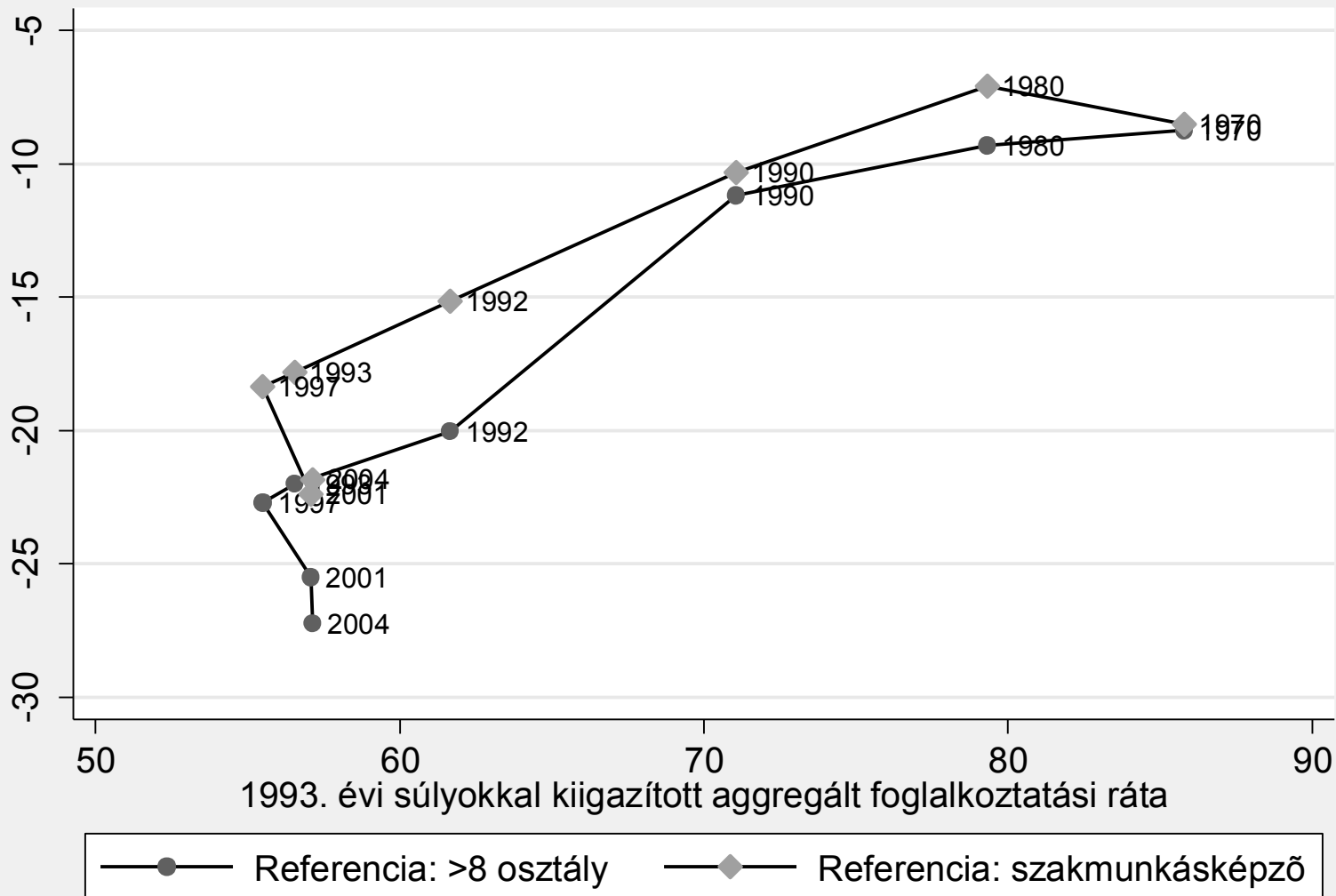
4) Nem múlik el az aggregált foglalkoztatás növekedésével

Alacsony aggregált foglalkoztatás → kiszorítás → magas munkanélküliség a képzetlenek körében

Alacsony aggregált foglalkoztatás esetén a képzettség szerinti foglalkoztatási esélykülönbségek valóban nagyobbak, de ennek nem feltétlenül a kiszorítás az oka : ugyanezt látjuk bármely pillanatfelvételen, ha a képzetlen munkaerő keresletének output-rugalmassága magasabb

Stabilizálódtak-e a 0-8 osztályt végzettek foglalkoztatási esélyei 1993 után? Nem →

A kiigazított aggregált foglalkoztatási ráta és a 0-8 osztályt végzettek foglalkoztatási hátránya*

*/ Azonos életkor esetén, probit marginális hatások%

5) Nem szűnik meg az iskolázottsági szint általános növekedésével

Kertesi-Varga (2005, Közg. Szle) népszámlálási adatokból: a 20 évesek 20%-a nem végez többet általános iskolánál.

Munkaerő-felvételek 1995-2004 az 1979-84-ben született kohorszokra:

	Születési év					
	1979	1980	1981	1982	1983	1984
16 éves korában se nappali, se esti tagozaton nem tanult ¹ (%)	9.4	5.8	5.4	5.4	5.6 ²	3.7
Naptári év (október-december)	1995	1996	1997	1998	1999	2000
20 éves korában legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők (%)	18.1	19.1	15.6	17.4	21.5	19.9 ³
Naptári év (október-december)	1999	2000	2001	2002	2003	2004
23 éves korában legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők (%)	13.2	14.7	13.9	..	..	..
Naptári év (október-december)	2002	2003	2004	..	..	..

Ha a jelenlegi lemorzsolódási arányok fennmaradnak, húsz év múlva a 0-8 évet végzettek aránya még mindig 15% lesz a 25-64 éves népességben.

Az utánpótlás a kilencvenes évek Nyugat-Európai szintjének majdnem háromszorosa (IALS 1994-98: a 16-24 évesek közül 0-8 osztályt végzett: 5.5%)

6. Szorosan összefügg a szakmunkás végzettségűek munkapiaci kudarcaival

- **Munkahelyek**

A SZM kínálati többlet 70%-át olyan foglalkozások szívták fel, ahol a SZM kereseti hozama 2004-ben <5% (1986-2004)

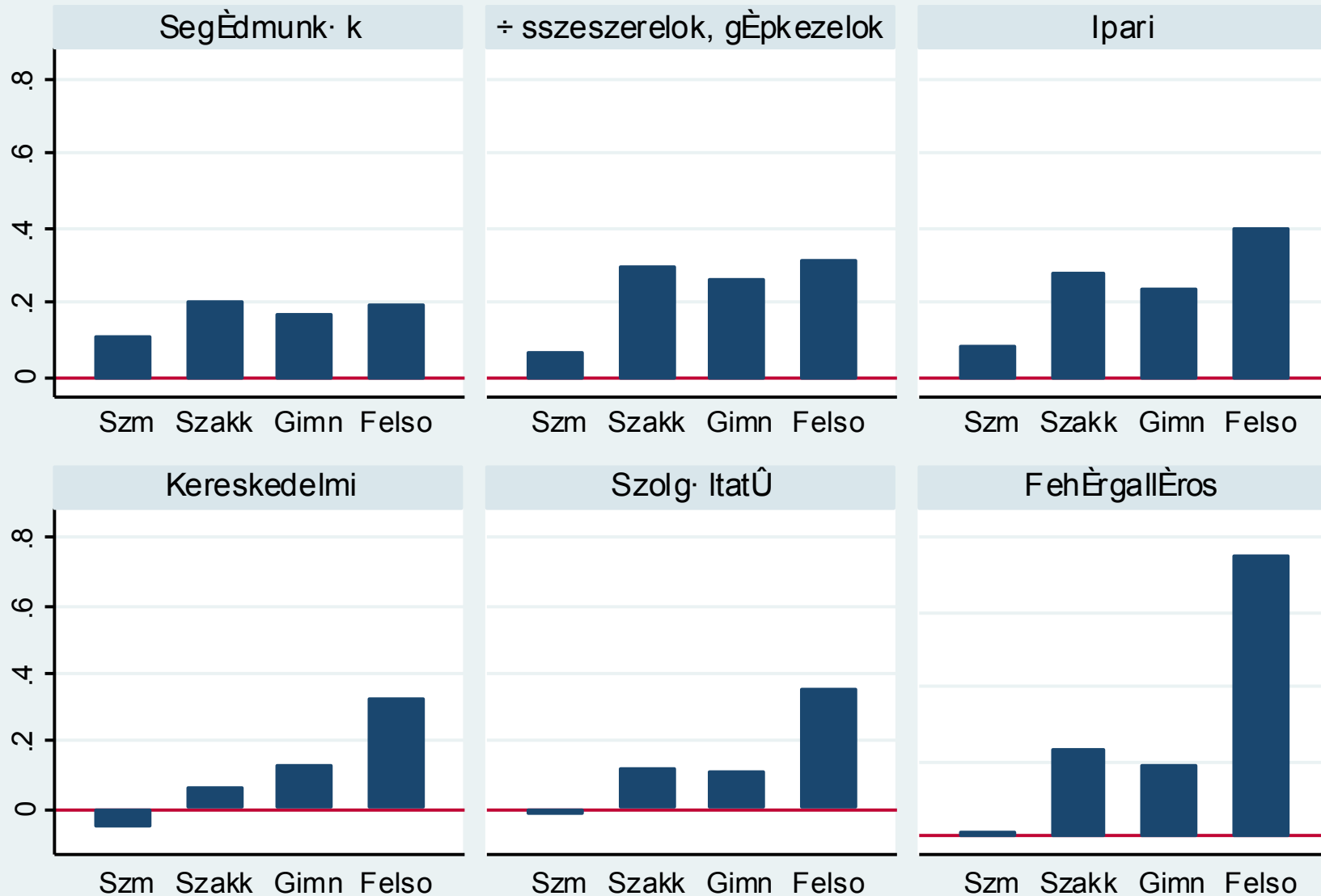
- **Kereseti hozamok →**

- **Az úgynevezett „szakmunkáshiány”**

Adaptációs probléma (Commander-Köllő 2007, Econ of Transition),
érdekharc (Kézdi-Varga 2007, Figyelő)

Mennyit ér a szakmunkás oklevél?

Bérelőny az adott foglalkozási csoportban dolgozó általános iskolát végzettekhez képest, azonos nem, életkor, lakóhely és szektor esetén, 2005, FH Bértarifa-felvétel

Általános készségek/jártasságok

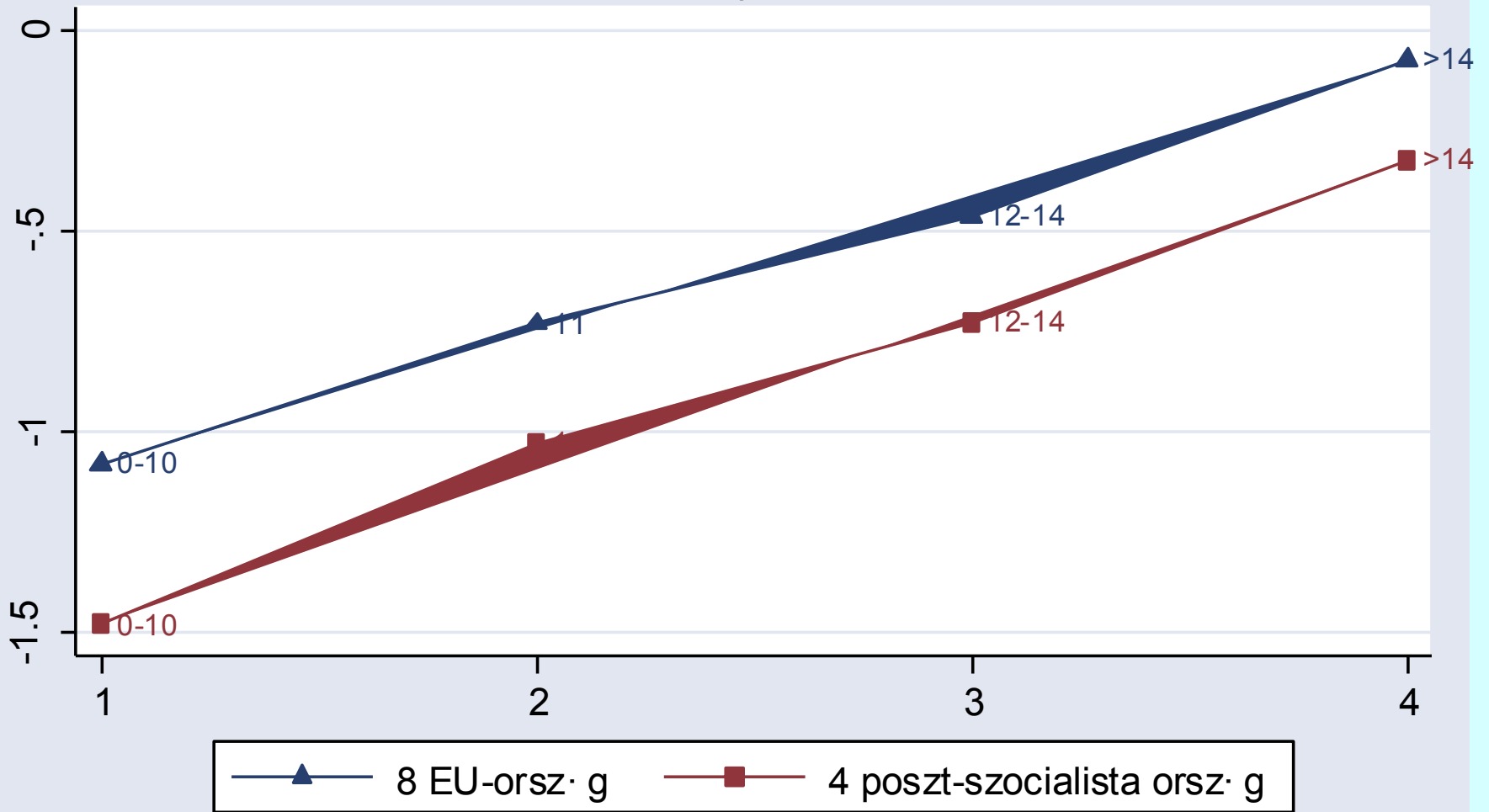

Felnőtt népesség: az IALS tanulságai

- A fiatal diplomások (<35 éves 1998-ban) írás-olvasáskészsége alig marad el a Nyugat-Európaiától
(Mo: 8 pont avagy 2.7%, CZ+PL+H+SLO: 6 pont avagy 1.9%)
- A belső szóródás különbözik Keleten és Nyugaton: nagy lemaradás a 0-11 osztályt végzett fiataloknál

Idosek

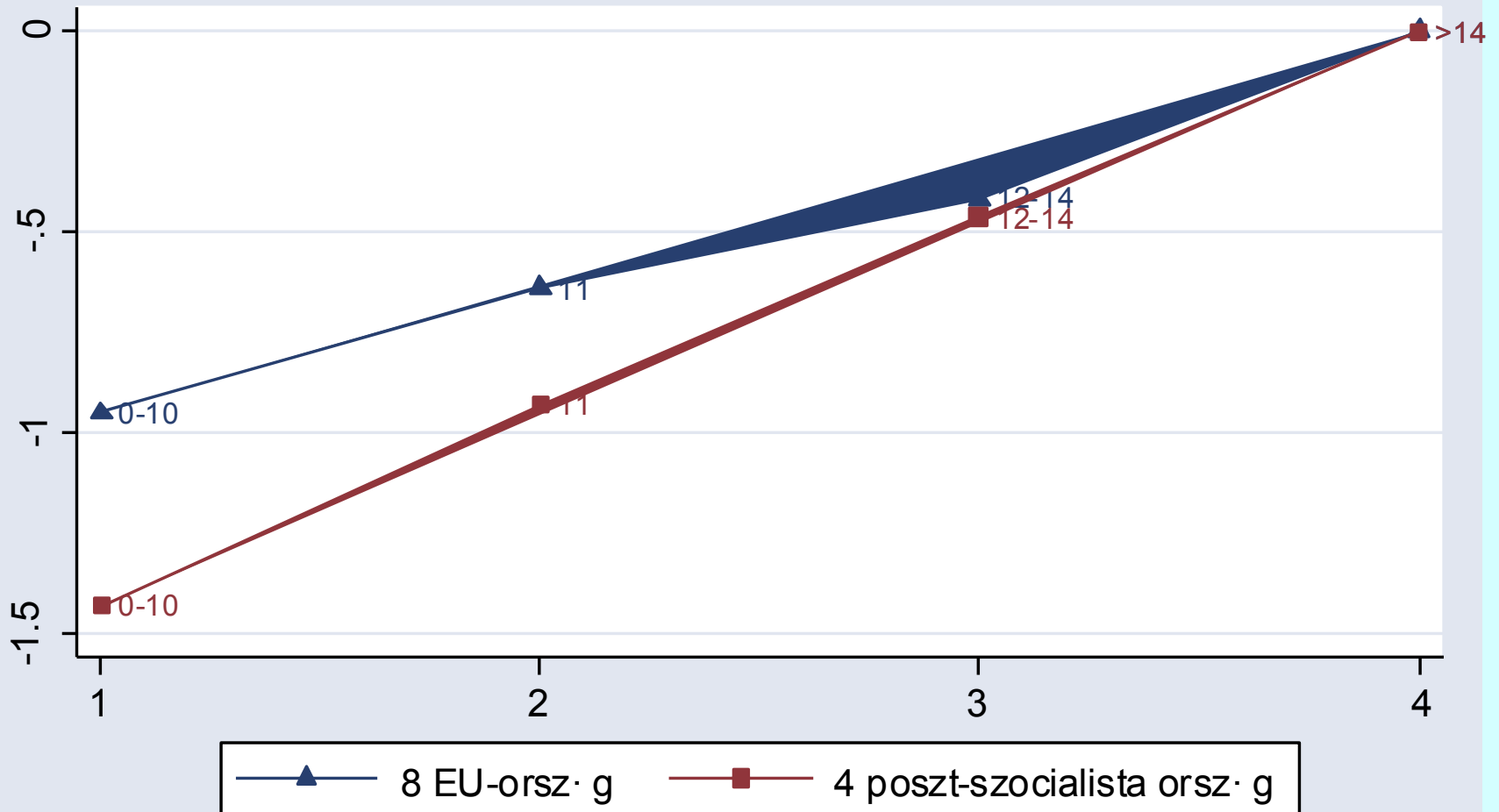
IALS teszteredmÉny a 35-59 Éves népessÉgben elvÉgzett oszt· lysz· m szerint
Fiatal diplom· s=0

Kontroll: apa iskolai vÉgzettsÉge, v· rosi, bev· ndorlÚ, anyanyelve eltÉr, kultur· lis szok· sok

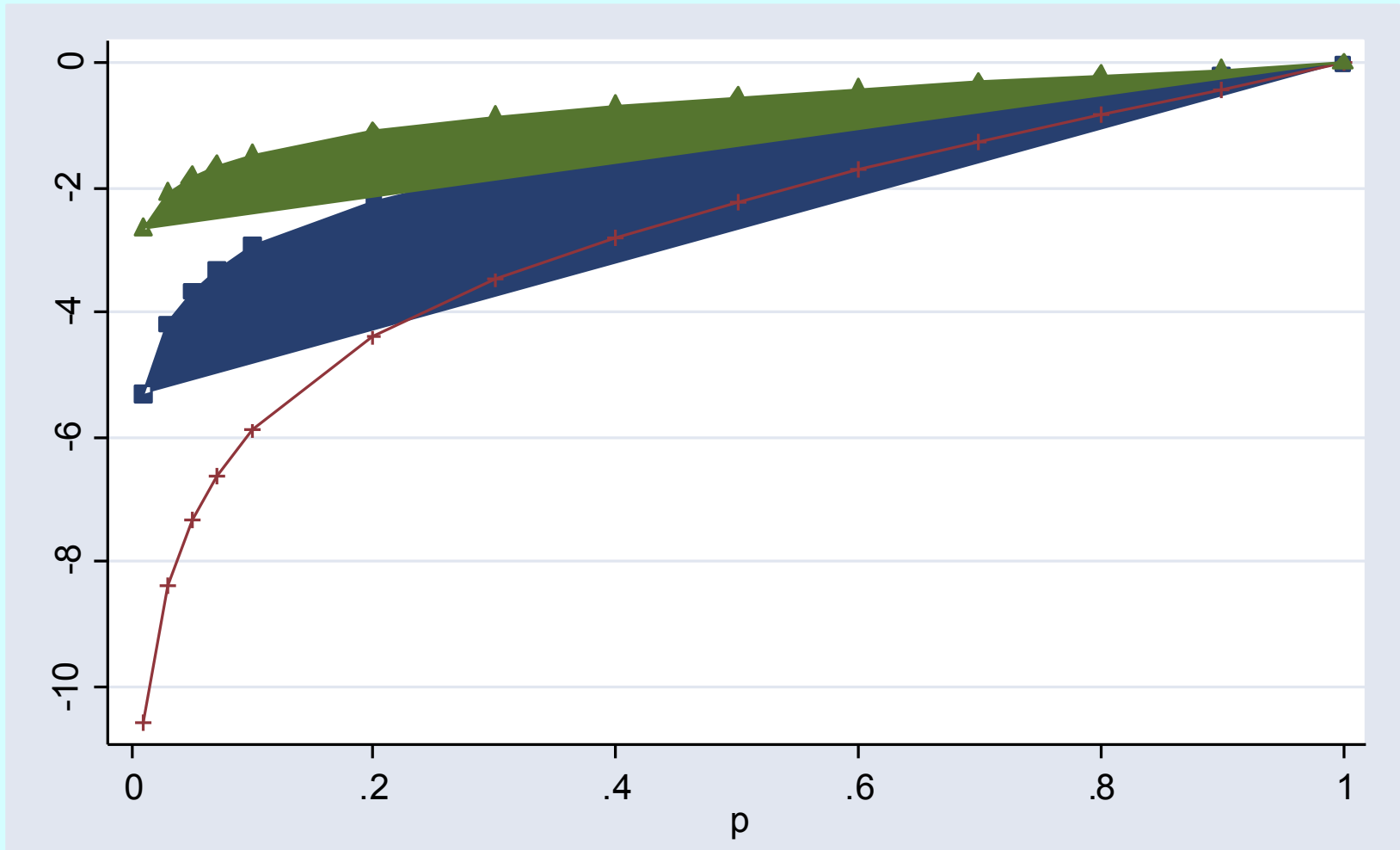
Fiatalok

IALS teszteredmény a 15-34 éves, nem tanulónépeségben elvégzett osztályszám szerint
Fiatal diplomás=0

Kontroll: apa iskolai végzettsége, v. rosi, bevándorlú, anyanyelve eltér, kulturális szokások

Lábjegyzet: Képességtorzítás egy erősen hierarchizált iskolarendszerben

ISCED 02 (Education at a Glance 2003)
Mo: 29.4
Nyugati OECD súlyozatlan átlag: 34.7

11 osztály (IALS)
Mo: 24.0
Nyugati OECD stlan átlag: 12.0

Az iskolásokra vonatkozó eredmények

- PISA 2003
- Jelentős romlás a természettudományos és matematikai tudásban
- Átlagos teljesítmény és szegregáció
- Kompetencia-felvétel

Ez okozza-e a kiszorulást?

- Igaz-e, hogy az általános készségek hiánya korlátozza a foglalkoztatást?

Dél-Európa? Mexikó, Törökország?

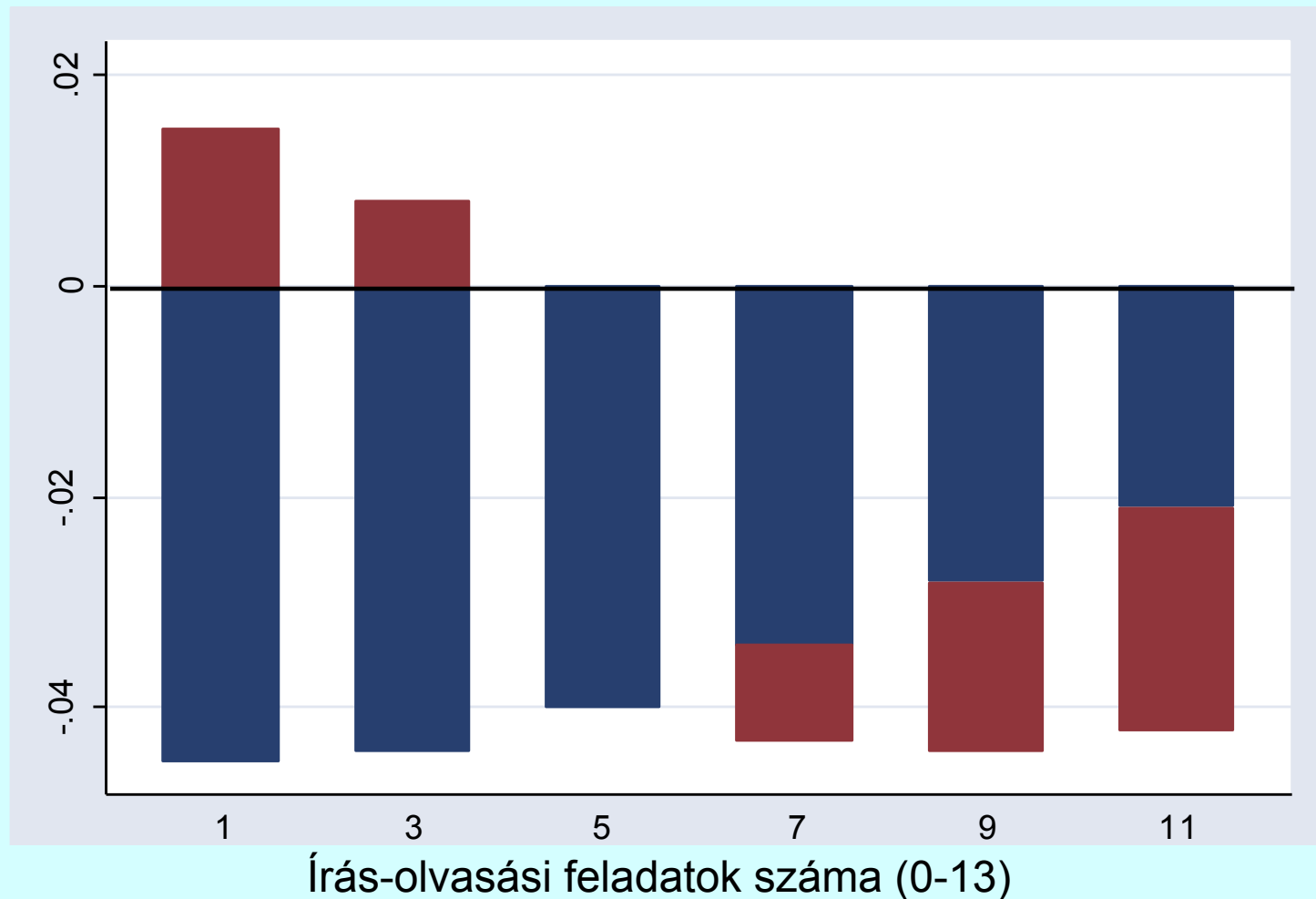
- Közvetett bizonyítékok: bérek

- Közvetlen: IALS

Köllő (2007, BWP): hogyan befolyásolják a munkahelyi írás-olvasási követelmények a foglalkoztatottak iskolázottság szerinti összetételét, azonos ágazat, foglalkozás és vállalatméret esetén Keleten és Nyugaton?

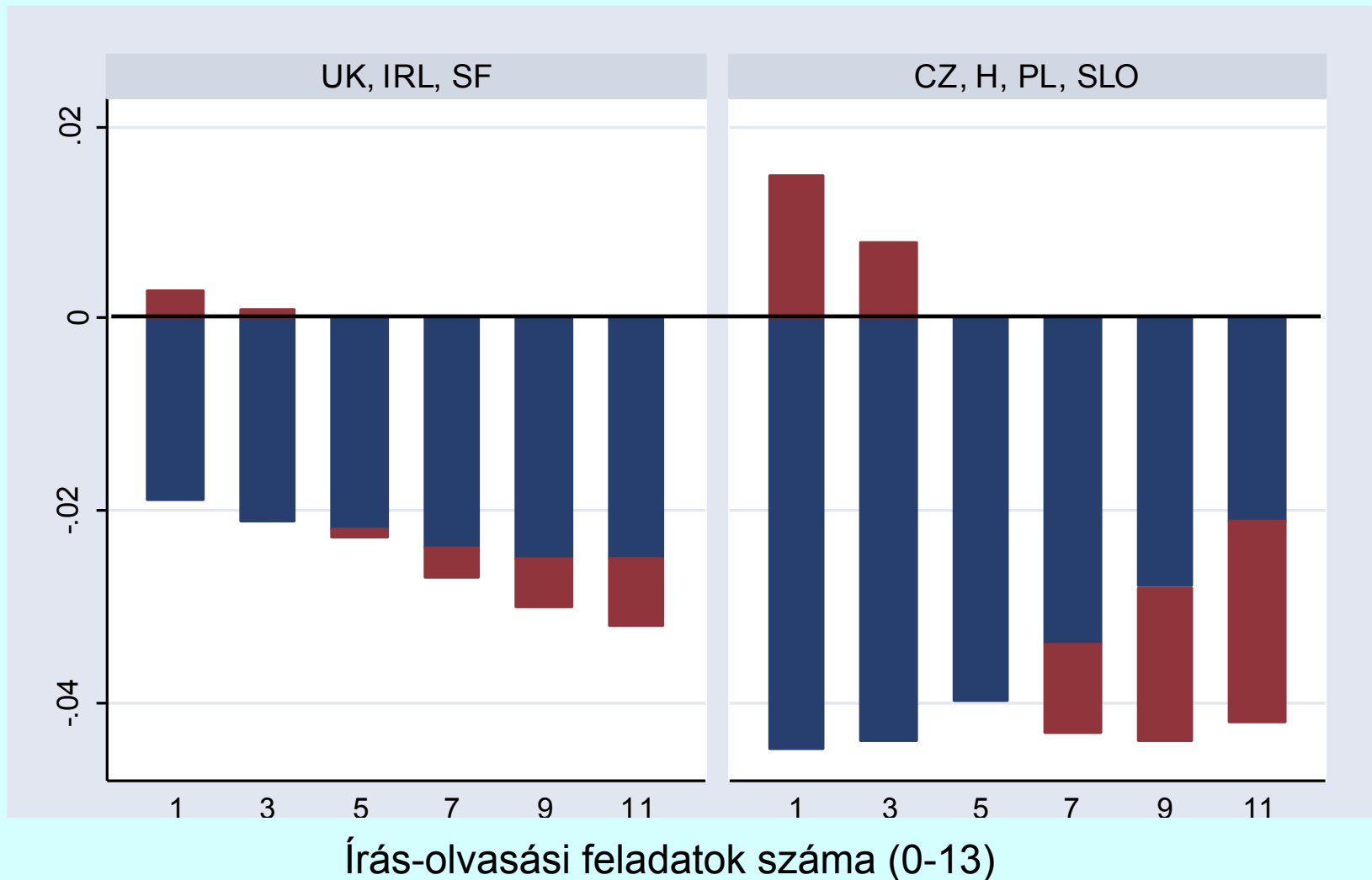
Hogyan változik a **0-10 osztályt (kék)** és **11 osztályt (piros)** végzettek százalékos aránya, ha a munkahelyi írás-olvasási feladatok száma egyről kettőre ... tizenegyről tizenkettőre növekszik?

Ipari termelés CZ, H, PL, SLO

Hogyan változik a **0-10 osztályt (kék)** és **11 osztályt (piros)** végzetek százalékos aránya, ha a munkahelyi írás-olvasási feladatok száma egyről kettőre ... tizenegyről tizenkettőre növekszik?

Lehet-e tenni ez ellen a (széles
értelemben vett) oktatásban?

- A hátrányos helyzetű gyerekek sokasága behozhatatlan lemaradással kezdi az iskolát
- A hátrányok mérséklése az iskolát megelőző életévekben

- Sok tanuló nem sajátítja el a munkavállaláshoz szükséges alapvető készségeket: írás-olvasás, számolás, az ezekre épülő munkahelyi és szociális jártasságok
- Tanárok, tananyag, infrastruktúra

- A szakiskolai képzés továbbra is (sőt ...) szűk gyakorlati képzést nyújt, nem fejleszti az alkalmazkodóképességben kulcsszerepet játszó alapkészségeket
- Elvi irányváltás, tanárok, tananyag, infrastruktúra

- Nagymértékű lemorzsolódás
- Tananyag, a lemorzsolódottak segítése az ÁFSZ, a szociális szolgálatok és az iskolák együttműködésével

- Nincs érdemi visszajelzés az iskolák minőségéről és a tanulók haladásáról
- Átfogó visszajelzési-értékelési rendszer

- Az intézményi feltételek számos ponton gátolják a jobb minőségű és egyenlőbb oktatási rendszer felé tett lépéseket
- A felügyelet, a munkáltatói, fenntartói és vezetői jogok ésszerű kialakítása (a kétharmados törvények adta határokon belül?)